

УДК 343.4

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.244320>

В. М. Руфанова,

канд. юрид. наук, доцентка,
докторантка кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ В ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Проведено ретроспективний огляд діяльності міжнародних організацій через призму їх ролі у формуванні законодавчого фундаменту протидії гендерно зумовленому насильству. В історичному розрізі виділяються основні етапи формування сучасної концепції гендерної рівності. Аналізуються здобутки України на шляху до встановлення гендерної рівності. Поряд з цим, у фокусі уваги автора, і проблемні питання, які уповільнюють процес запровадження комплексної протидії гендерно зумовленому насильству.

Ключові слова: насильство, гендерна рівність, протидія, гендерно зумовлене насильство, Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи.

Постановка проблеми. З середини ХХ століття відбувається поступовий процес втілення в життя методологічних основ гендерної рівності, тобто рівності чоловіків та жінок. Починається становлення сучасної парадигми гендерної рівності. Першим кроком на цьому шляху було підписання Україною Статуту Організації Об'єднаних Націй (далі ООН) у 1945 р., в якому було проголошена рішучість затвердити віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особистості, у рівноправність чоловіків і жінок¹. З прийняттям у 1945 р. статуту ООН, розпочався процес формування окремого цілісного інституту, присвяченого правам жінок. Початок цього процесу пов'язаний з проголошеним у преамбулі зазначеного документу принципу рівноправ'я жінок та чоловіків².

¹ Устав Организации Объединенных Наций и Статут Международного Суда. 1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010/ed20050916#Text.

² Там само.

Пізніше ідея рівних прав була розвинута у Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 р., де чітко зазначається, що всі люди народжуються вільними та рівними у своїй гідності та правах³.

Минуло 76 років від дати прийняття Статуту ООН, 73 роки після підписання Загальної декларації прав людини та 10 років з дня підписання Україною Конвенції Ради Європи із запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, однак проблема забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків не вирішена. Без сумніву, пройдено довгий шлях, прийнята велика кількість документів міжнародного та національного рівня, однак питання забезпечення гендерної рівності та протидії гендерно зумовленому насильству стоїть на порядку денному ООН та окремих держав.

При підготовці даної статті автор поставив за мету дослідити в хронологічному порядку процес становлення сучасної парадигми гендерної рівності та нетерпимості до гендерно зумовленого насильства на підставі аналізу нормотворчої діяльності міжнародних організацій. На думку автора, вивчення минулого знання про об'єкт дослідження та порівняння його з сучасним уявленням про нього, визначення нез'ясованих, недосліджених, недостатньо аргументованих питань, дозволить отримати судження про можливості пізнання явища та напрямки розв'язання. Цінність дослідження наукового знання в історичному вимірі полягає в тому, що розвиток відносин відбувається за різних соціальних та суспільних умов, які чинять вирішальний вплив на розвиток явища⁴. Для розкриття цієї мети автор ставить такі завдання:

³ Загальна декларація прав людини. Організація Об'єднаних Націй. 1948. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. С. 89.

⁴ Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. С. 102.

– проаналізувати основні, найбільш знакові документи міжнародних організацій, які стосуються питання протидії гендерно зумовленому насильству;

– визначити етапи формування сучасної парадигми гендерної рівності та протидії гендерно зумовленому насильству на національному рівні;

– надати висновки з порушеної проблеми.

Наукова новизна роботи визначається сучасною постановкою проблеми, розглядом її у контексті кримінологічної проблеми, яка формувалася протягом тривалого часу та обумовлена комплексом детермінант та процесів. Кримінологічний підхід до розгляду проблеми гендерно зумовленого насильства забезпечить комплексний характер у вивченні даного феномену. У науковій юридичній літературі у такому ракурсі питання, що розглядається у даній статті, до цього часу не ставилося.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї теми. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання обраної проблеми і на які спирається автор, дозволяє стверджувати, що сьогодні у вітчизняній юридичній науці бракує фундаментальних розробок, присвячених дослідженню проблеми протидії гендерного насильства та ролі міжнародних організацій в цьому процесі. Не применшуючи ролі та значущості розроблень українських правознавців з гендерної проблематики – Н. Аніщук, Н. Болотіної, М. Буроменського, Л. Кормич, К. Левченко, Т. Мельник, Н. Оніщенко, О. Перунової, З. Ромовської та інших, слід зазначити, що питання протидії гендерно зумовленому насильству через призму правотворчої діяльності міжнародних організацій, висвітлено не достатньо.

Виклад основного матеріалу. Вперше на міжнародному рівні норму про рівність усіх людей було закріплено у ст. 2 Загальної декларації прав

людини 1948 року⁵. Незважаючи на те, що декларація є документом, яка проголошує загальні права та свободи, вона є базисом, від якого відштовхуються при розробці всіх інших міжнародних та локальних нормативно-правових актів, які покликані забезпечити ті чи інші права та свободи людини⁶.

Принцип гендерної рівності було включено до інших міжнародних документів ООН та інших організацій з прав людини. Його відображено в Конвенції про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності № 100 Міжнародної організації праці⁷; Конвенції про політичні права жінок 1952 р.⁸; Конвенції про боротьбу з дискримінацією у галузі освіти 1960 р.⁹; Конвенції про громадянство заміжньої жінки 1957 р.¹⁰; Конвенції про згоду на вступ у шлюб, мінімальний шлюбний вік і реєстрацію шлюбів 1962 року¹¹; Декларації про захист жінок і дітей у надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів 1974 року¹²; Декларації про ліквідацію дискримінації щодо жінок¹³; Мексиканській декларації про рівність жінок та їхній внесок у розвиток і мир 1975 р.¹⁴ та інших міжнародних документах, на яких ми далі більш детально зупинимося.

У зв'язку з тим, що, не зважаючи на прийняті документи, дискримінація по відношенню до жінок продовжувала мати місце,

⁵ Устав Организации Объединенных Наций и Статут Международного Суда. 1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010/ed20050916#Text.

⁶ Герусалимов І. О., Литвинчук О. І., Єрусалимов В. І. Исторично-правові аспекти протидії насильству в сім'ї. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 269–280. С. 269.

⁷ Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності № 100. Міжнародна організація праці. 1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002#Text.

⁸ Конвенція про політичні права жінок. Організація Об'єднаних Націй. 1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text.

⁹ Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. Організація Об'єднаних Націй. 1960. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text.

¹⁰ Конвенція про громадянство заміжньої жінки. Організація Об'єднаних Націй. 1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_158#Text.

¹¹ Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу. Організація Об'єднаних Націй. 1962. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_242#Text.

¹² Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів. Організація Об'єднаних Націй. 1974. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317/card2#Card.

¹³ Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок. Організація Об'єднаних Націй. 1967. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_386#Text.

¹⁴ Мексиканська декларація про рівність жінок та їх вклад в розвиток та мир. Організація Об'єднаних Націй. 1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_113#Text.

резолюцією 2263 (XXII) Генеральної Асамблеї ООН від 7 листопада 1967 р. була прийнята Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок¹⁵. У документі акцентувалась увага саме на важливості участі жінок на рівні з чоловіками у політичному, соціальному, культурному та економічному житті країни. Відсутність реалізації жінки в даних сферах розглядалося як перепона розвитку жінки для служіння країні та людству. Принцип рівності жінок та чоловіків розглядався під кутом зору внеску жінки в соціально-політичне життя, а також як одна з умов більш успішного розвитку країни, благополуччя всього світу.

Знаковим в аспекті привернення уваги світового співтовариства до проблеми необхідності викорінення гендерно зумовленого насильства, став 1975 рік, який було оголошено Міжнародним роком жінок. Зокрема, у цей рік у Мехіко відбулася I Всесвітня конференція зі становища жінок, на якій було прийнято Мексиканську декларація 1975 р. про рівність жінок та їх вклад в розвиток суспільства. У декларації підкреслювалося, що жінки і чоловіки всіх країн повинні мати рівні права та обов'язки, а саме обов'язком держави повинно стати створення умов для їх досягнення та здійснення. Жінка не повинна бути піддана нерівності та дискримінації через її соціальну роль, пов'язану з народженням дитини¹⁶.

Декларація заохочує об'єднання жінок різних країн для ліквідації порушень прав людини, які вчиняються проти жінок та дівчат, зокрема зґвалтування, проституція, напад, ранні шлюби. У документі приверталась увага людства до припинення насильства щодо жінок (зґвалтувань, інцеста, примусу до проституції, фізичних катувань, морального насильства). Однак, більшість держав проігнорувала тоді цю проблему, відштовхуючи гендерне

¹⁵ Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок. Організація Об'єднаних Націй. 1967. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_386#Text.

¹⁶ Мексиканська декларація про рівність жінок та їх вклад в розвиток та мир. Організація Об'єднаних Націй. 1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_113#Text.

насильство на узбіччя дії прав людини¹⁷. Резолюцією 3520 (XXX) від 15 грудня 1975 р. ООН проголосила 1976–1985 рр. Десятиліттям жінки ООН під гаслом: «Рівність, розвиток, мир»¹⁸.

У 1979 році була прийнята Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок (далі Конвенція, ще називають біллем про права жінок) було визначено, що дискримінація жінок порушує принцип рівноправності та поваги людської гідності. Держави-учасники зобов'язалися передбачити у національному законодавстві положення щодо недопущення будь-якої дискримінації за ознакою статі. Країни зобов'язалися не допускати дискримінацію жінок ні в родині, ні в жодній сфері суспільного життя. Дискримінація щодо жінок тлумачилась як будь-яке розрізнення, виключення або обмеження за ознакою статі, спрямоване на ослаблення чи зведення нанівець визнання, рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій галузі¹⁹.

На Другій всесвітній конференції по положенню жінок, яку скликали у Копенгагені у 1980 р. для аналізу та оцінки виконання Всесвітнього плану дій 1975 р., представники 145 країн-членів ООН прийшли до одностайної точки зору щодо досягнення певного прогресу в області гендерної політики. Поряд з цим, програма дій закликала приймати більш серйозні заходи з боку держав для забезпечення права жінок на володіння і управління майном, а також для поліпшення захисту прав жінок на спадкування, опіку над дітьми і громадянство.

На Третій всесвітній конференції зі становища жінок, що проходила в Найробі в 1985, було розроблено нову стратегію з поліпшення положення

¹⁷ Аніщук Н. В. Правові засоби викорінення гендерного насильства в Україні: історико-теоретичний аналіз: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса. 2008. С. 16.

¹⁸ Слатвицька А. В. Міжнародний захист економічних прав жінок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ. 2010. С. 11–13.

¹⁹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Організація Об'єднаних Націй. 1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.

жінок та захисту їх прав. В основу Найробійських перспективних стратегій до 2000 р. було покладено цілий ряд заходів, спрямованих на досягнення гендерної рівності на національному рівні. У п. 55 зазначалося, що «Слід створити або зміцнити ефективні установи та процедури для всебічного моніторингу становища жінок і виявлення причин – як традиційних, так і нових – дискримінації, а також для сприяння у розробленні нової політики та дієвого впровадження стратегій та заходів, спрямованих на те, щоб покласти край дискримінації...»²⁰.

У вересні 1995 року в Пекіні відбулася Четверта Всесвітня конференція по положенню жінок. Конференція одногolosно прийняла Пекінську декларацію і Платформу дій, що являли собою комплекс заходів і рекомендацій із розширення прав і можливостей жінок на шляху в ХХІ століття. В документах відзначалося, що нерозв'язаність багатьох проблем у сфері становища жінок багато в чому пояснюється відсутністю національних і міжнародних механізмів контролю. Був розроблений ряд пропозицій, покликаних вирішити дане питання як міжнародним співтовариством, так і кожною державою²¹. Домінуючою метою конференції був не тільки аналіз і обмін досвідом, але і насамперед утвердження єдиної колективної волі, з якою усі повинні рахуватися. Саме об'єднання сил усіх жіночих організацій на національному і міжнародному рівнях з опорою на міжнародно-правові документи і міжнародні організації може сприяти досягненню рівних прав і можливостей між чоловіками і жінками. Пекінську декларацію та Платформу дій підписали уряди 189 країн.

У 2005 р. у Резолюції Генеральною Асамблеєю ООН № 60/141 «Дівчата», державам настійно рекомендовано прийняти та забезпечити дотримання

²⁰ Міжнародні документи у сфері забезпечення гендерної рівності та запобігання насильству щодо жінок, підписані та ратифіковані Україною Центр гендерної культури. URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/04/documents-Mizhnarodni-dokumenty-ratifikovani-Ukrainoyu.pdf>.

²¹ Четвёртая Всемирная Конференция по положению Женщин. Пекинская декларация. Платформа действий. Насилие в отношении Женщин. Проблема насилия в семье: правовые та социальные аспекты. Упоряд. Руднева О. М. Харків: Право, 1999.

законів, що захищають дівчат від усіх форм насильства та експлуатації, включаючи жіночий інфантицид та допологовий відбір за ознакою статі, каліцтво статевих органів, зґвалтування, побутове насильство, кровозмішення, сексуальне насильство, сексуальну експлуатацію, дитячу проституцію та дитячу порнографію, торгівлю дівчатками та примусову працю. Також державам рекомендовано створити відповідні віку безпечні та конфіденційні програми та служби медичної, соціальної та психологічної підтримки для надання допомоги дівчаткам, тим, хто піддається насильству²².

У 2006 р. була схвалена Європейська дорожня карта рівності чоловіків і жінок на 2006–2010 років, яка визначила пріоритетами: ліквідацію гендерного насильства й торгівлі жінками; ліквідацію гендерних стереотипів в суспільстві²³.

20 грудня 1993 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла «Декларацію про викорінення насильства щодо жінок»²⁴, під впливом якої відповідно до резолюції Комітету ООН з прав людини № 1994/45 від 4 березня 1994 р. призначено Спеціального доповідача ООН з питання про насильство щодо жінок, його причини і наслідки. Ці події змусили суспільство по-новому подивитися на явище насильства щодо жінок, пов'язавши його з проблемою гендерної дискримінації.

У Декларації про викорінення насильства щодо жінок вперше було розкрито зміст поняття насильства щодо жінок. Зазначається, що насильство щодо жінок це будь-який акт насильства, який вчиняється за статевою ознакою, та заподіює чи може заподіяти фізичну, статеву чи психологічну шкоду чи страждання жінкам, а також створити загрозу вчинення таких актів, примушування чи добровільне позбавлення волі, в суспільному чи особистому житті. Жоден акт насильства не може бути виправданий

²² Резолюція 60/141 «Дівчата». Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй. 2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e59#Text.

²³ Дорожня карта до рівності чоловіків і жінок 2006–2010. SEC. 2006.

²⁴ Декларація про викорінення насилля щодо жінок. Організація Об'єднаних Націй. 1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text.

звичаями, традиціями, релігійними мотивами тощо. У ст. 2 зазначається, що насильство щодо жінок може вчинятися у трьох сферах: у родині, в суспільстві (на роботі, в навчальних закладах) та насильство з боку держави у формі бездіяльності та потурання з боку держави, де б воно не відбувалося²⁵.

Отже, можемо спостерігати поступальну діяльність міжнародних організацій, зокрема ООН та Ради Європи у сфері вирішення гендерних проблем сучасності. Рівність жінок і чоловіків була проголошена як одна із цілей діяльності ООН в Декларації тисячоліття. «Жодна людина і жодна країна не повинні позбавлятися можливості користуватися благами розвитку. Повинно бути гарантовано рівність прав і можливостей чоловіків і жінок» (ст. 6 Декларації)²⁶.

Найбільш знаковою подією XXI століття стало підписання у 2011 р. Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (далі Стамбульська конвенція). У Стамбульській конвенції проблематика гендерно зумовленого насильства починає більш чітко візуалізуватися. Передбачається встановлення адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення різних видів насильства та запроваджується облік цих правопорушень. Від держав вимагається запровадження обліку звернень до соціальних служб, центрів безоплатної правової допомоги, до правоохоронних органів²⁷. Визначено, що все частіше жінки й дівчата піддаються тяжким формам насильства, таким як: домашньому насильству, сексуальним домаганням, зґвалтуванню, примусовому шлюбові, злочинам, учиненим в ім'я так званої «честі», та каліцтву геніталій, що становить суттєве порушення прав людини стосовно жінок і дівчат і є головною перешкодою для досягнення рівності

²⁵ Там само.

²⁶ Декларація тисячоліття. Організація Об'єднаних Націй. 1993. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_621&zahyst=4/UMfPEGznhhEjs.ZiEW1e1PHI4zos80msh8Ie6.

²⁷ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. Київ. К.І.С. 2014. 101 с.

між жінками та чоловіками. Документом визнано, що діти є жертвами домашнього насильства, у тому числі як свідки насильства в лоні сім'ї.

На сьогодні питання ратифікації Україною Стамбульської конвенції активно обговорюється, значна частина її положень уже втілені в нормах діючого законодавства. Зокрема, криміналізоване каліцтво статевих органів (як форма умисного тілесного ушкодження, ст. 121 Кримінального кодексу України, (далі КК)), домашнє насильство (ст. 126¹ КК), незаконне проведення абортів або стерилізації (ст. 134 КК), примушування до шлюбу (ст. 151² КК), змінено редакції ст.ст. 152, 153 КК, встановлена кримінальна відповідальність за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників (ст. 390¹ КК) тощо²⁸. Однак залишаються без законодавчого регулювання питання кримінально-правової охорони від сексуальних домагань, переслідувань тощо.

У вересні 2015 р. в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року. Під час Саміту було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань. Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Серед 17 цілей на 5 місці стоїть ціль «Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат». На міжнародному рівні проголошується, що припинення будь-якої дискримінації жінок і дівчат є не лише основним правом людини, це є вирішальним для сталого майбутнього; доведено, що розширення прав і можливостей жінок і дівчат сприяє економічному зростанню та розвитку. Забезпечення гендерної рівності визнано центральним питанням у роботі Програми розвитку ООН²⁹.

²⁸ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Закон України від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. С. 26.

²⁹ What are the Sustainable Development Goals? URL: https://www.undp.org/sustainable-development-goals?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_English&utm_campaign

Таким чином, ми бачимо, що ООН ставить проблему захисту прав жінок на порядок денний та реалізує свої стратегії та принципи щодо рівності жінок і чоловіків через політико-правові та інституціональні механізми³⁰.

Задля вирішення питання гендерного паритету та забезпечення прав жінок в структурі ООН створено цілу мережу спеціалізованих органів³¹. У системі ООН створено спеціальний інтернет-ресурс (WomenWatch), який є основним порталом доступу до інтернет-простору, де висвітлюються глобальні проблеми гендерної рівності, розширення можливостей жінок у рамках всієї системи ООН, включаючи Секретаріат ООН, регіональні комісії, фонди, програми, спеціалізовані установи й академічні та науково-дослідні інститути.

Висновки. Розробка та упровадження універсальних стандартів щодо забезпечення гендерної рівності є сьогодні пріоритетним завданням у діяльності ООН та Ради Європи. ООН на сьогодні виступає флагманом запровадження нових підходів та норм щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, недопущення дискримінації за ознакою статі та необхідності застосування рішучих кардинальних дій, з метою подолання гендерно зумовленого насильства. Основний концепт ООН щодо забезпечення гендерної рівності зафіксовано у ст. 1 Статуту організації, яка покладає на держави обов'язок поважати усіх людей незалежно від статі. Саме ця ідея визначила поступальну діяльність ООН на шляху до утвердження гендерної рівності та подолання дискримінації за ознакою статі.

Процес становлення сучасної парадигми протидії гендерно зумовленому насильству в діяльності міжнародних організацій можемо умовно структурувати в такі періоди:

n=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=CjwKCAiAm7OMBhAQEiwArvGi3H6SiV_wfaHxGmTFEQjfUW3iF72DrNXHV04ud8BhQCYtQQGySLRJBRoCIM4QAvD_BwE.

³⁰ Касьян О. О. Роль ООН у вирішенні гендерних проблем сучасності. *Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 96 (Ч. II)*. 2011. С. 157–162.

³¹ О структуре ООН женщины. URL: <https://www.unwomen.org/ru/about-us/about-un-women>.

1. **1945–1974 роки.** Закладаються базисні основи гендерної рівності на рівні Статуту ООН та Загальної декларації прав людини. Протидія гендерно зумовленому насильству не розглядалась через призму дискримінації за статевою ознакою. Діяльність світової спільноти була спрямована перш за все на боротьбу з дискримінацією щодо жінок у політичній, соціально-економічній та культурній сферах життєдіяльності суспільства. Лише окремі види насильства щодо жінок розглядалися у контексті прав жінок (торгівля жінками та експлуатація проституції, сексуальне насильство під час збройних конфліктів, ранній шлюб).

2. **1975–2010 роки.** У цей період пройшли всі 4 Всесвітніх конференції зі становища жінок. У 1975 р. пройшла перша Всесвітня конференція зі становища жінок. Роки 1976–1985 були оголошені Десятиліттям жінки ООН. У 1979 році Генеральна Асамблея ухвалила Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. У 30 статтях Конвенції дається чітке визначення поняття дискримінації щодо жінок і пропонується порядок денний для дій на національному рівні, покликаних покласти край такій дискримінації. В 1995 року в Пекіні відбулася Четверта Всесвітня конференція з становища жінок. Ухвалена Пекінська декларація і Платформа дій підтверджує рішучість конкретним діям щодо забезпечення дотримання прав жінок, розширення прав та можливостей жінок. У прийнятій у 1993 році Генеральною Асамблеєю Декларації про викорінення насильства щодо жінок міститься визначення насильства щодо жінок.

3. **2011 – по теперішній час.** Цей період охоплює процес усвідомлення масштабів поширення гендерно зумовленого насильства. Ключовою подією цього періоду стало прийнята у 2011 р Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Активізація світового співтовариства на активізацію протидії гендерно зумовленого насильства. Ухвалення цілей

сталого розвитку, в яких генеральною ідеєю (Ціль 5) та умовою сталого розвитку визнано саме гендерну рівність.

Отже, процес становлення сучасної парадигми протидії гендерно зумовленому насильству знаходиться в активній фазі, що підтверджує актуальність та важливість подальших наукових розробок цієї тематики та необхідність вирівнювання гендерної асиметрії у праві та у буденному житті суспільства. Вважаємо слушним навести вислів Генерального секретаря ООН Антоніо Гутерріш: «Досягнення гендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок та дівчат є незавершеною задачею нашого часу та надзвичайно великою проблемою у сфері прав людини сучасного світу»³².

Список використаних джерел

1. Аніщук Н. В. Правові засоби викоринення гендерного насильства в Україні: історико-теоретичний аналіз: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Одеса. 2008. 35 с.
2. What are the Sustainable Development Goals? URL: https://www.undp.org/sustainable-development-goals?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_English&utm_campaign=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=CjwKCAiAm7OMBhAQEiwArvGi3H6SiV_wfaHxGmTFEQjfUW3iF72DrNXHV04ud8BhQCYtQQGySLRJBRoCIM4QAvD_BwE.
3. Gender Equality. United Nations. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/gender-equality>.
4. Декларація про викоринювання насилля щодо жінок. Організація Об'єднаних Націй. 1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text.
5. Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів. Організація Об'єднаних Націй. 1974. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317/card2#Card.
6. Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок. 1967. Організація Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_386#Text.
7. Декларація тисячоліття. Організація Об'єднаних Націй. 1993. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_621&zahyst=4/UMfPEGznhhEjs.ZiEW1e1PHI4zos80msh8Ie6.
8. Дорожня карта до рівності чоловіків і жінок 2006–2010. SEC. 2006.

³² Gender Equality. United Nations. <https://www.un.org/en/global-issues/gender-equality>. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/gender-equality>.

9. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 424 с. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. С. 102.
10. Загальна декларація прав людини. Організація Об'єднаних Націй. 1948. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. С. 89.
11. Ієрусалімов І. О., Литвинчук О. І., Єрусалімов В. І. Історично-правові аспекти протидії насильству в сім'ї. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 269–280. С 269.
12. Касьян О. О. Роль ООН у вирішенні гендерних проблем сучасності. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Вип. 96 (Ч. II). 2011. С. 157–162.
13. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. Київ: К.І.С. 2014. 101 с.
14. Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності № 100. Міжнародна організація праці. 1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002#Text.
15. Конвенція про політичні права жінок. Організація Об'єднаних Націй. 1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text.
16. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. Організація Об'єднаних Націй. 1960. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text.
17. Конвенція про громадянство заміжньої жінки. Організація Об'єднаних Націй. 1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_158#Text/.
18. Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу. Організація Об'єднаних Націй. 1962. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_242#Text.
19. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Організація Об'єднаних Націй. 1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.
20. Мексиканська декларація про рівність жінок та їх вклад в розвиток та мир. Організація Об'єднаних Націй. 1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_113#Text.
21. Міжнародні документи у сфері забезпечення гендерної рівності та запобігання насильству щодо жінок, підписані та ратифіковані Україною Центр гендерної культури URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/04/documents-Mizhnarodni-dokumenty-ratifikovani-Ukrainoyu.pdf>.
22. О структуре ООН женщины. URL: <https://www.unwomen.org/ru/about-us/about-un-women>.
23. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції

Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. С. 26.

24. Резолюція 60/141 «Дівчата». Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй. 2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e59#Text.

25. Слатвицька А. В. Міжнародний захист економічних прав жінок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2010. 20 с. С. 11–13.

26. Устав Организации Объединенных Наций и Статут Международного Суда. 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010/ed20050916#Text.

27. Четвёртая Всемирная Конференция по положению Женщин. Пекинская декларация. Платформа действий. Насилие в отношении Женщин. Проблема насильства в сім'ї: правові та соціальні аспекти. Упоряд. Руднєва О. М. Харків: Право, 1999.

REFERENCES

1. Anishchuk, N.V. (2008). *Pravovi zasoby vykorinennia gendernoho nasylystva v Ukraini: istoryko -teoretychnyi analiz. Extended abstract of Doctor's thesis*. Odesa [in Ukrainian].

2. What are the Sustainable Development Goals? URL: https://www.undp.org/sustainable-development-goals?utm_source=EN&utm_medium=GSR&utm_content=US_UNDP_PaidSearch_Brand_English&utm_campaign=CENTRAL&c_src=CENTRAL&c_src2=GSR&gclid=CjwKCAiAm7OMBhAQEiwArvGi3H6SiV_wfaHxGmTFEQjfUW3iF72DrNXHV04ud8BhQCYtQQGySLRJBROCIM4QAvD_BwE.

3. Gender Equality. United Nations. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/gender-equality>.

4. Deklaratsiia pro vykoriniuvannia nasyllia shchodo zhinok. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text.

5. Deklaratsiia pro zakhyst zhinok i ditei pry nadzvychainykh obstavynakh ta pid chas zbroinykh konfliktiv. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1974. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317/card2#Card.

6. Deklaratsiia pro likvidatsiiu dyskryminatsii shchodo zhinok. 1967. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_386#Text.

7. Deklaratsiia tysiacholittia. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1993. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_621&zahyst=4/UMfPEGznhhEjs.ZiEW1e1PHI4zos80msh8Ie6.

8. Dorozhnia karta do rivnosti cholovikiv i zhinok 2006–2010. SEC. 2006.

9. Zakaliuk, A.P. (2007). Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka: U 3 kn. Kyiv: Vydavnychi Dim «In Yure». Kn. 1: Teorterychni zasady ta istoriia ukrainskoi kryminolohichnoi nauky [in Ukrainian].
10. Zahalna deklaratsiia prav liudyny. (2008). Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1948. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 93, 89 [in Ukrainian].
11. Ierusalimov, I.O., Lytvynchuk, O.I., Yerusalymov, V.I. (2019). Istorychno-pravovi aspekty protydii nasyilstvu v simi. *Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka*, issue 2 (86), 269–280 [in Ukrainian].
12. Kasian, O. O. (2011). Rol OON u vyrishenni hendernykh problem suchasnosti. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, issue 96 (part II), 157–162 [in Ukrainian].
13. Konventsiiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasyilstvu ta borotbu iz tsymy yavyshchamy (Stambulska konventsiiia). (2014). Dovidnyk dlia chleniv parlamentu. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
14. Konventsiiia pro rivne vynahorodzhennia cholovikiv i zhinok za pratsiu rivnoi tsinnosti № 100. Mizhnarodna orhanizatsiia pratsi. 1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002#Text.
15. Konventsiiia pro politychni prava zhinok. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text.
16. Konventsiiia pro borotbu z dyskryminatsiieiu v haluzi osvity. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1960. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text.
17. Konventsiiia pro hromadianstvo zamizhnoi zhinky. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_158#Text/.
18. Konventsiiia pro zghodu na vziattia shliubu, shliubnyi vik ta reiestratsiiu shliubu. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1962. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_242#Text.
19. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro likvidatsiiu vsikh form dyskryminatsii shchodo zhinok. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.
20. Meksykanska deklaratsiia pro rivnist zhinok ta yikh vklad v rozvytok ta myr. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_113#Text.
21. Mizhnarodni dokumenty u sferi zabezpechennia gendernoi rivnosti ta zapobihannia nasyilstvu shchodo zhinok, pidpysani ta ratyfikovani Ukrainoiu Tsentru gendernoi kultury URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/04/documents-Mizhnarodni-dokumenti-ratifikovani-Ukrainoyu.pdf>.
22. O strukture OON zhenshhiny. URL: <https://www.unwomen.org/ru/about-us/about-un-women>.

23. Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo ta Kryminalnogo protsesualnogo kodeksiv Ukrainy z metoiu realizatsii polozhen Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu z tsymy yavyshchamy: Zakon Ukrainy vid 06.12.2017 r. № 2227-VIII. (2018). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 5, 26.

24. Rezoliutsiia 60/141 «Divchata». Heneralna Asambleia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii. 2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e59#Text.

25. Slatvytska, A.V. (2010). Mizhnarodnyi zakhyst ekonomichnykh prav zhinok. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyivskyi natsionalnyi universytet im. Tarasa Shevchenka. Kyiv [in Ukrainian].

26. Ustav Organizacii Ob#edinennykh Nacij i Statut Mezhdunarodnogo Suda. 26.06.1945. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010/ed20050916#Text.

27. Chetvjortaja Vsemirnaja Konferencija po polozheniju Zhenshhin. (1999). Pekinskaja deklaracija. Platforma dejstvij. Nasilie v otnoshenii Zhenshhin. Problema nasylstva v simi: pravovi ta sotsialni aspekty. Uporiad. Rudnieva O. M. Kharkiv: Pravo.

Руфанова В. Н. Становление современной парадигмы противодействия гендерно обусловленному насилию в деятельности международных организаций

Проведен ретроспективный обзор деятельности международных организаций через призму их роли в формировании законодательного фундамента противодействия гендерно обусловленному насилию. В историческом разрезе выделяются основные этапы формирования современной концепции гендерного равенства. Анализируются достижения Украины на пути к установлению гендерного равенства. Наряду с этим, в фокусе внимания автора, и проблемные вопросы, замедляющие процесс введения комплексного противодействия гендерно обусловленному насилию.

Ключевые слова: *насилие, гендерное равенство, противодействие, гендерно обусловленное насилие, Организация Объединенных Наций, Совет Европы.*

Rufanova V. Formation of the modern paradigm of countering gender-based violence in the activities of international organizations

The author conducted a retrospective review of the activities of international organizations through the prism of their role in forming the legislative foundation for combating gender-based violence. It is noted that for the first time at the international level the norm of equality of all people was enshrined in Art. 2 of the Universal Declaration of Human Rights in 1948. An important step towards combating gender-based violence was the signing in 2011 of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic

Violence. The Istanbul Convention visualizes the issue of gender-based violence. It has been determined that women and girls are increasingly exposed to severe forms of violence, such as domestic violence, sexual harassment, rape, forced marriage, crimes committed in the name of so-called “honor”, and genital mutilation, which constitutes a significant violation of human rights. for women and girls and is a major obstacle to achieving equality between women and men.

The author singles out three conditional periods of formation of the modern paradigm of counteraction to gender – based violence in the activity of international organizations: 1) 1945–1974. The basic foundations of gender equality are laid at the level of the UN Charter and the Universal Declaration of Human Rights. Combating gender-based violence was not considered through the prism of sex discrimination. The activities of the world community were aimed primarily at combating discrimination against women in the political, socio-economic and cultural spheres of society. 2) 1975–2010. During this period, all 4 World Conferences on the Status of Women were held. In 1979, the General Assembly adopted the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. Articles 30 of the Convention clearly define discrimination against women and propose an agenda for action at the national level to end such discrimination. The Declaration on the Elimination of Violence against Women, adopted by the General Assembly in 1993, contains a definition of violence against women. 3) 2011 – to the present time. This period covers the process of realizing the scale of the spread of gender-based violence. A key event of this period was the adoption in 2011 of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. Activation of the world community to intensify the fight against gender-based violence. Adoption of sustainable development goals, in which gender equality is recognized as the general idea (Goal 5) and condition of sustainable development.

Key words: *violence, gender equality, counteraction, gender-based violence, United Nations, Council of Europe.*